

K. 58, 41. solimita corde revolvens ea, que dicta sunt, descendit ad sarcinas^a et invenit fractam calicis ansam, sicut predixerat heremita. Qui usque hodie magni miraculi pro testimonio habetur Babenberg^b sancti Georgii^c in monasterio. 1003. Anno dominice incarnationis MIII. Hic^d interfecti sunt^e Wisnovici^{c.1}.

1004. XXXVIII. Anno dominice incarnationis MIII. Benedictus^a cum sociis suis martirizatus est^{b.2}. Temporibus Heinrici imperatoris, qui post Ottonem tertium rexit Romanum imperium, in partibus Polonie quinq[ue] fuerit¹⁰ monachi et heremite, veri^c Israelite^{d.3}, Benedictus, Matheus, Iohannes, Ysaac, Cristinus^e et sextus Barnabas, quorum non est inventus in ore dolus⁴ nec in manibus malui pauca. Horum de vita patrum scripturus multa apponitur esca. Erat enim eorum conversatio laudabilis, Deo acceptabilis, hominibus admirabilis et eam sectarii volentibus imitabilis^f. Nam ad^g hoc merita sanctorum^h ammiramus, ut eos imitando ipsi ammirabiles reddamur. Hos quippe viros quinq[ue]¹ non^k incongrue equipperare¹ 20 possumus sive quinq[ue] porticibus probatice piscine⁶ sive^m quinq[ue] prudentibusⁿ virginibus⁷ oleo abundantibus misericordie^m, quia pauperes ipsi pauperibus Christi, quos in suis confovebant mansionibus⁹, prout poterant, subministrabant misericordie sumptibus. Ipsi autem virtus²⁵ talis erat abstinentie, ut alius bis, alius semel in sabato, nullus tamen dietum^p sumeret cibum. Cibis autem eis⁴

a) sacrius A 1. b) Bamberg²; B. in ecclesia A 2° (in monasterio *fehlt*); Babenberg A 1; Babenberg, *corr.* berk, C 8; Babenberg A 3^a; Babenberg, *corr.* Fab., C 10; Babenberg B. c) Georgii maritis A 3. d) *fehlt* A 3. C 8. e) so A 2°; Wisnucioi A 1; Wis(e)owici A 3; Wriess. quinq[ue] fratres C 8.

f) 88 (A 1. 1° nur die martirizatus est, Z. 81, 2. 3. B die imitabilis Z. 181; darauf folgt: Passi sunt die Novemberis 18. 72. Z. 11. C 1. 2. 3. *Fuld.* von Temporibus Heinr. imp. angefangen. — a) sanctus Ben. A 3; V. fratres martirizati sunt B (Bened. — est, *fehlt*). b) est in silva Polonie C 2°. c) so A 1. 3; verli (übereschrieben) *Fuld.*; viri die *überigen*. d) israelite A 3^a, C 1°, 2°, 3. *Fuld.* e) Christianus B; Ximus (Xnus) A 3. f) imitabilis. Haectenus hec. B. g) ob A 2°; *corr.* ad. A 1. h) eorum A 2°. i) quinq[ue] prudentibus virginibus oleo abundantibus misericordie et eos (et eos *getilgt*) A 2°. k) *von 2. Hd. über der Zeile (das folgende in auf Rasur)* A 2°. l) equipper. A 3. C 1°. *Fuld.*; equipper. C 2°; acquippar. m) sive — miser. *fehlt* A 2°. n) so A 1. *Fuld.*; prout. *fehlt* C 2°; prud. quinq[ue] die *überigen*. o) manus. eis A 3. *Fuld.* p) dietum A 1; dietum *Fuld.* q) eis erat A 3. *Fuld.*; erat eis C 2°.

1) Vgl. *Thietmar V*, 29 (= 18). 2) Vgl. *Petri Damiani Vita 3. Romualdi* (SS. IV, 852) und *Bruno, Vita quinq[ue] fratrum* (SS. XV, 709). H. G. Voigt, *Brun von Querfurt* (Stuttgart 1907), S. 429 Anm.: „Cosmas Bericht über die fünf Brüder ist wertlos“ *geht wohl zu weit*. 3) *Cosmas*, I, 47: Ecce vere (*ewige* Hss. vir) Israelita, in quo dolus non est. 4) Vgl. I. Petr. 2, 22. 5) Vgl. Jac. 3, 16. 6) *Joann.* 5, 2: probatica piscina . . . quinq[ue] porticibus habens. 7) Vgl. *Matth.* 25, 2.

holus propriis elaboratum manibus; panem raro habuere, K. 60, 13. sed piscem^a numquam, legumina aut^b milium non nisi in^c pascha^d sumere locuit, lympham incorruptam, et hanc libant^e ad^f mensuram, carnis esca eis abhominabilis⁵ et femine visus execrabilis. Vestis hyrta et aspera^g, contexta de cauda et equinis^h iubis. In lectulo lapis pro sustentaculo capitis et matta pro lectisterneo et hec vetus nimis et singularis.

Nec fuit ulla quies, stant tota nocte lugentes Tam proprium quam plebicule scelus atque reatum. 10 Tam sonant pectora crebris tusionibus livida, nunc sudant^k corpora¹ innumeris genuflexionibus fessa, nunc manibus expansis et oculis erectis, vivat ut in celis, precibus uniusquisque^m instat anhelis. Numquam locuti sunt ad invicem, nisi venientemⁿ ad hospitem, et ad hunc paucis. Vereⁿ legis factores¹, non^o auditores erant, vere semetipsos cum vicinis et concupiscenciis mundi crucifigentes² et cruce[m] Christi mente et corpore baulantes³, gratum Deo sacrificium non ex pecore^p alieno, sed ex corpore proprio offerebant, quia cotidie vicissim vapulabant. Talis enim

Mos erat illorum simul unaquaque dierum⁴ Post primam dorsum mollier^r usque deorsum⁴. In faciemque cadens^s ad fratrem frater aiebat: 'Si parcas, peccas; cum tangis, ne mihi^s parcas!' et stans cum flagello respondit: 'Sicut Vis, fiat!' Christumque rogat fratremque^t flagellat, dicens:

'Hec per facta^u pius solvat tua crimina Christus,^v Atque cadens iterum prebet sua terga vicissim. Nec 'Doluit, frater,' dum^v fratrem verberat alter, Sed 'Miserere mei Deus' aut 'Benedicite' cantat. Nam suffert leviter, patitur quod quisque libenter.

a) pisces A 3. b) et A 2°; autem et (et non 2. Hd.) A 1. c) *fehlt* A 3^a; bibant, *corr.* bibebant A 3. d) libant, *corr.* libebant, C 1°; bibebant C 2°; aspera, et A 2°. e) sub mensura C 1°, ad m., *corr.* sub mensura, C 3. f) tunc, *corr.* tunc, A 1. g) fundant A 1 (2). C 2°. h) pectora A 2°, C 2°. i) quisque *Fuld.* n) veniente hospite et hoc paucis verbis. Vere *Fuld.* o) et non *Fuld.* p) pectore A 2°, C 1°, 2. 3. q) *Fuld.*, die A 2°. r) molliere A 3; molliere A 2° (am *Rande* molliere) C 1°; molliet, *corr.* -liet, A 2°; molliet C 2°; detegunt *am Rande* C 1°. s) michi A 1°. t) fratrem A 3. u) perfecta C 3; preta A 3. v) cum A 2.

1) Rom. 2, 13: non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores I. iustificabuntur. 2) *Galat.* 5, 24: carnem suam crucifigant cum vitis et concup. 3) *Joann.* 19, 17: baulans sibi cruce[m]. 4) *Matth.* 27, 51: velum . . . seissum est a summo usque d. 5) *Gen.* 17, 3: Cecidit A. pronus i. f. *und sonst*.

K. 60, 41. Horum Deus ex alto prospectans patientiam et vite innocentiam atque fidei et operis perseverantiam cum iam laborum sanctorum^a suorum^b mercedem^c reddere vellet et, ut per viam mirabilem^d eos ad patriam reduceret^e exultabilem, dñx Mesco audiens bonam famam eorum et conversationem^f sanctam venit cum paucis, ut se commendaret hominibus sanctis, et, ut^g eorum cognovit inopiam, dat eis magnam censum copiam, scilicet marsupium centum maris plenum, et accipiens ab eis fraternitatem et orationum communitatem letus^h abiit ad suam aulamⁱ multum rogans et commendans se, ut sui habeant memoriam. At illi nesciunt^j, quid faciunt de pecuniis, quia tale quid nunquam habuerant. Stant stupefacti et, quia iam per dimidium annum nihil^k fuerant ad invicem locuti, unus ex illis aperuit os^l et ait:

'Est laqueus mortis^m argenti pondus et auri, et quibus superabundatⁿ mordax crumena, his non facile patebunt loca Elysii^o amens, sed horrore^p plena infernalis pena illos cruciabit in Ethna. Nimirum hec est temptatio humani generis inimici, ut nos faciat inimicos Christi. Nam qui amicus est mundi, inimicus constituetur^q Dei^r. Deo^s namque contradicunt, qui eius mandata non custodiunt^t. Nam Deus dixit: 'Nemo^u potest duobus dominis servire^v et quasi exponens adiunxit: 'Non potestis Deo servire et mammonē^w. Iam mammonē^x erimus servi, qui actenus fuimus parsimoniae liberi^y. An non ad motum aure^z portans aurum pavebit? An non Cantabit vacuus coram latrone viator?^{aa}

Nonne multociens ad nos latrones venerunt^{ab} et^{ac}, ob quam rem nos interfecerunt, non inventientes aliquando plagis^{ad}

a) *fehlt A 2^b, 3.* b) *ipsorum A 3; suorum lab. sancti, Fuld.* c) *mirab., korr. miserab., C 3.* d) *perduceret C 3.* e) *cum A 2.* f) *levit C 2; levit, über-
pachteten i beatus, Fuld.* g) *aulam curiam (curiam getigt) A 1.* h) *nesci-
tantes A 2^a.* i) *facient A 1; facerent A 2^a.* k) *n. locuti fuerant ad i. A 3; n. f.
loc. ad i. A 2.* l) *os suum A 3.* m) *semper hab. A 3.* n) *so A 3; elyseus A 2^a;
elyseus B; elisai, übergeschriebenen paracysti, Fuld.; elisai dñs übergehen.* o) *horroris A 3.
p) constituitur A 3; est A 2.* q) *mundi, korr. del dico, A 1; deo autem (autem
getigt) A 2^a.* r) *non potest, korr. n. potestis, A 2^a; potest digne C 1^b und (digne
über der Zeile) C 3.* s) *servire Deo scilicet et mammonē. Iam in. Fuld.* t) *illi
übergeschriebenen Fuld.* u) *veniunt A 3.* v) *fehlt C 2, 3.*

1) *Sup. 10, 17: reddidit iustis mercedem laborum suorum et dedit illos in via mirabili.* 2) *Vgl. Job. 14, 17: in sancta conv. permansit; II. Cor. 6, 8: per infamiam et bonam famam.* 3) *Ps. 17, 6; Prov. 21, 6: laq. mortis.* 4) *Jac. 4, 4: Amicitia huius mundi inimica est Dei. Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur.* 5) *Eccl. 16, 28: Usquequo non vultis custodire mandata mea?* 6) *Matth. 6, 24.* 7) *Vgl. über S. 64, N. 5.* 8) *Jovera, X, 22: canabit — viator.* 9) *Luce. 10, 30: latrones . . . plagis impostis abierunt; vgl. Ps. 23, 5: accipiet benedictionem.*

nobis impositis, aliquando benedictionibus acceptis abierunt? Certe iam volat fama per mundum nos diligere mundum¹ et ea, que sunt mundi. Clamat contra nos et hec ipsa, que nunquam scit tacere pecunia, et iam iamque aderit inproba manus latronum in ianua, quia quod faciunt domui sciunt plurimi. Quin potius eiciatur cicus mortis fomentum, mali nutrimentum, anime detrimentum², et referatur ad eum, cuius est, hoc argentum.' Et mittunt unum de fratribus, cui nomen Barnabas, qui semper exteriores tractabat causas, ut hec^a ex parte fratrum referat duci: 'Licet nos peccatores et indigni sumus^b, tamen vestri memoriam in nostris orationibus continuam habemus^c. Argentum nunquam habuimus nec habere volumus. Dominus enim noster Iesus Christus a nobis non argentum, sed bone^d operationis duplex exigit talentum. Monachus si habet obolum, non valet obulum. Ecce quod tuum est accipe argentum, nobis illicita possidere non est licitum^e. Illo abeunte ducis ad curiam mox in prima noctis vigilia affruit manus inimica, et irrupentes valvas domus subito^f inveniunt eos cantantes et psallentes Domino^g. Quorum adactis iugulo gladiis inquit:

'Vivere si vultis cum pace bona, quod habetis Argentum nobis date nunc et parcite vobis.'

Scimus enim vere vos censum regis^h habere.'

At illi teste Deo iurant censumque negant constanter et aiunt: 'Pecunia, quam queritis, iam est in camera ducis, quia non fuit necessaria nobis. Quod si non creditis, ecce domus nostra, querite quantum placet vobis, tantummodo nolite male facere nobisⁱ. At illi rigidiores saxis: 'Non est opus^j, inquit, verbis, aut nobis reddite ducis pecuniam, aut^k diram mortis subibitis sententiam, et statim crudeliter eos ligaverunt et per totam noctem diversis penis affecerunt, ad ultimum in ore^l gladii simul omnes interfecerunt. Sicque furor^m impiorum trans-

a) *fehlt A 3.* b) *stimus A 2^b, 3^a, Fuld.; indignissimi A 2^a.* c) *hab. cont. s. korr. cont. hab., A 2^a.* d) *bene A 1.* e) *non licet A 2^a.* f) *fehlt Fuld.; getigt und am Rand nachgetragen A 2^b; -ito auf Kaiser A 1.* g) *fehlt Fuld.; ducis C 1^b.* h) *nolite nobis facere quicquam A 2^a.* i) *über der Zeile von 2. Hdt. nachgetragen A 1.*

1) *I. Joann. 2, 15: nolite diligere mundum neque ea quae in m. sunt.* 2) *Marc. 8, 36: quid . . . proderit homini, si lucretur mundum . . . et detrim. anime suae faciat?* 3) *Eph. 5, 19: cantantes et ps. Domino.* 4) *Jes. 53, 23, 22: ceciderunt in ore gl.* 5) *Vgl. Prov. 11, 23: praestolatio impiorum furor.*

K. 61. 48. vexit eos ad regna polorum. Passi sunt autem hii fratres^a quinque, Benedictus^b, Matheus, Ysaac, Cristinus atque Iohannes^b anno dominice incarnationis MIII. III. 10. id. Novembris.

1004. XXXIX. Anno^a dominice incarnationis MV^a.

1006. Anno^b dominice incarnationis MVI^b. Princeps Hemma, feminei sexus gemma, febre correpta^c a vineulis carnis est erepta. Cuius epitaphium his versiculis aut vidi aut vidisse me^d meminì editum:

Que fuit ut^e gemma, villis iacet en cinis¹ Hemma.
Dic, precor: 'Huic anime da veniam², Domine.'

1017. Anno dominice incarnationis MVII^a.
Anno dominice incarnationis MXVII. III. id. Iunii

obit Tegdagus³, tercius^b episcopus Pragensis¹ ecclesie. Fuit autem hic⁴ Tegdagus⁵ sancti presulis Adalberti successor¹ idoneus, corpore virgineus, moribus aureus,

actibus purpureus, sui antecessoris sequens vestigia, commisse plebis persequens flagicia, et si non corpore, mente tamen tulit martirium nec obiit more^m hominum, sed secutus Dominum in pace in id ipsum dormit^a et requiescit⁴, cui^o anno^p dominice incarnationis MXVIII^p successit Ekkardus⁴ presul⁵.

Anno^r dominice incarnationis MXIX^r.

Anno dominice incarnationis MXX^s.

^a) C 1. 2 *fligt zum Jahre MVIII hinczu*: Stephanus rex Ungarorum claruit⁶; C 3 *zu MVIII*: Cenobium sancti Procopii fundatum est⁷; C 1. 2 *zu MXI*: Dedicatio Babinbergensis⁸ ecclesie; *zu MXIV*: Rex Henricus⁸ imperator consecratur; *A 2b. C 1. 2 zu MXV*: Imperator Henricus Boleslaum Poloniae ducem subegit⁹.

^b) quinquè fratres *A 2a. 3a. C 2a.* ^b) Bened. — Ioh. *fehlt B.* ^c) *fehlt A 2a*; *II B. C. Fuld.*
I, 89 (*A 1. 1a. 2. 3. B. C*). — ^a) Anno — MV *fehlt A 1.* ^b) Anno — MVI *fehlt A 3.* ^c) *correcta A 1.* ^d) *fehlt C 1b*; *über der Zeile A 2a.* ^e) *in A 1. D 4^a; III. id. Iun. fehlt A 3.* ^f) *Theod. A 1a*; *Tegdadus C 3*; *Teodag. A 3a*; *Theodag. A 3.* ^g) *III A 1. 2a^a.* ^h) *fehlt A 3.* ⁱ) *sanctus Prag. A 3b.* ^k) *fehlt A 3.* ^l) *anz. Rand nach idon. A 2a.* ^m) *morte A 1.* ⁿ) *dormit vit A 3*; *dormit vit. korr. mit C 1b.* ^o) *fehlt C 1b*; *amen C 3.* ^p) *eodem anno A 3*; *anno d. i. MXXVIII fehlt C 3*; *MXVIII A 2a.* ^q) *so A 1. C 1a. 2. 3.* ^r) *Ekar. B*; *Ekar. A 2b. 3b*; *Ekar. A 1a*; *Heccar. A 2a^a; Herbar. C 1b.* ^s) *Anno — MXIX fehlt A 2a.* ^t) *MXIX. korr. MXX. A 2a.* ^u) *Babenb. C 1b*; *Babinburg. C 2a*; *Bamberg. C 2b.*

¹) *Ov. Met. VII, 531*; ossa cinisque iacent; *vgl. auch VIII, 496.*
²) *Stat. Silv. III, 1, 162*; da veniam, Alcide; *vgl. Lucan. Phars. VIII, 749; Jes. Sir. 3, 15*; veniam da. ³) *Den gleichen Tag nennt auch das Necrol. Bohem. S. 12, Thietmar VIII, 56 (= VII, 41) dagegen III, id. Iunii.*

⁴) *Ps. 4, 9*: in pace — dormiam et requiesco. ⁵) *Vgl. Thietmar VIII, 65 (= VII, 48).* ⁶) *K. Stephan I. (995—1038).* ⁷) *Über die Anfänge des St. Prokopklosters a. d. Sazawa handelt ausführlich z. J. 1038 die sogen. Monach. Savanensis continuatio Cosmae a. 932—1162 (SS. IX, 148—163, auch F.F. rer. Bohem. II, 238 ff.); vgl. unten S. 79, Z. 28.* ⁸) *Henrichs II. Kaiserkrönung fund statt 14. Februar 1014.* ⁹) *Über den polnischen Feldzug vgl. Hirsch-Bresslau, Jahrbücher unter Heinrich II. Bd. III (Leipzig 1875) 16 ff.*

XL. Interea natus ducis Bracizlaus de puencia trans- K. 62. 25. cendens in iuventutem ibat de virtute in virtutem¹; cui pre ceteris prosperitas operis, proceritas corporis et forme pulchritudo ac virum^a sapientieque magnitudo, in adversis fortitudo, in prosperis temperata inerat mansuetudo. Hisdem temporibus Teutonici^b in partibus fuit quidam comes valde potens, cognomine albus Otto², sanguine de regio prodiens stemmate patrio^c. Unica huic erat gnata^d, nomine Iuditha^e, pulchritudine quam Phebo cunctis que sunt prelata puellis³, quam bonus mater et eius optima mater, quo addisceret psalterium, tradiderant in cenobium, quod dicitur Zaunprod⁴. loci situ et menibus munitissimum. Sed que turres, quamvis altissime, aut que menia firmissima⁵ amori resistere et amantem possunt excludere⁶?

Omnia vincit amor⁷; rex et dux cedit amori.

Igitur¹ Bracizlaus, iuvenum pulcherrimus, heros acerrimus, multis referentibus audiens de nimia pulchritudine et morum probitate ac generositate parentele supra dicte puelle, ultra non habebat spiritum et intra semetipsum cepit cogitare⁶, utrum eam vi rapere⁸ temptet an dotalibus conubia paret. Sed maluit viriliter agere quam supplicando colla submittere. Perpendit enim in-

natam Teutonici¹ superbiam^a et, quod semper tumido fastu habeant despectui Sclavos^a et eorum linguam. Sed quanto fit semper difficilius aditus ad amorem, tanto amanti filius Veneris ignem^a incutit validiorem. Fluctuat^o mens iuvenis^a igne^p succensa Veneris, velut ignibus estuat Ethna. Et hanc apostropham^a eufonizat secum: Aut ego coniugio

¹) *I, 40 (A 1. 1a. 2. 3. B. C).* — ^a) virtutum *A 2a.* ^b) *teuth. A 1. 2a. 8. C 3^a.* ^c) *proprio A 1a*; *proprio, korr. C 3.* ^d) *so A 1. 1a. B*; *nata die überigen.* ^e) *so A 3a und immer A 2b. C 2b*; *Iuditha die überigen.* ^f) *Zaimirid A 1. Zaunprod. A 3. B.* ^g) *fortissima A 3.* ^h) *extrudera B. C.* ⁱ) *Interea A 3.* ^k) *capers A 2a.* ^l) *teuth. A 1. 3. C 3.* ^m) *alonus A 1a. 2b. n*) *ignem A 3.* — ^o) *iuvenis fehlt A 1.* ^p) *fluctuatque C 3.* ^q) *teulo igne A 3*; *igne, übergeschrieben teulo igne C 3.* ^r) *Inte s. cupidinis A 2a*; *igne succo. Ven., übergeschrieben teulo igne C 3.* ^s) *Inte s. cupidinis A 2a*; *igne succo. Ven., übergeschrieben teulo igne C 3.* ^t) *Inte s. cupidinis A 2a*; *igne succo. Ven., übergeschrieben teulo igne C 3.*

¹) *Ps. 83, 8*; *ibunt de v. i. v.* ²) *Otto III. war ein Sohn Heinrichs, Grafen der böhmischen Mark, und seine Schwester, die hier Cosmas mit einer gleichnamigen Tochter desselben verwechselt, die hier Cosmas Juaditha; über die nachfolgende Sage vgl. meine Gesch. Böhm. u. Mäh. S. 126.* ³) *Ov. Met. I, 338*: sub ... Phoebos; *IV, 55*: Pyramus et Thisbe, iuvenum pulch. (*Z. 17*) alter, altera ... prael. puellis ... aestuat ignis (*Z. 26*); *vgl. oben S. 9, N. 1* ... paries, quid amantibus obstat (*Z. 14*)? ⁴) *Über dieses Kloster vgl. Ann. Sazo z. J. 1015.* ⁵) *Verg. Ecl. X, 69*: omnia v. a. et nos cedamus a. ⁶) *Dan. 4, 16*: coepit intra s. tacitus cog.